DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS

DE

MALO HYSTERICO.

QUAM,

ANNUENTE DIVINO NUMINE

Ex Auctoritate MAGNIFICI RECTORIS

D. JOANNIS ESGERS,

S. S. THEOLOGIÆ DOCTORIS, EJUSDEMQUE FACULTATIS, UT ET ANTIQUITATUM HEBRAICARUM IN ACADEMIA LUGDUNO-BATAVA PROFESSORIS ORDINARII.

NEC NON

Ampliſſimi SENATUS ACADEMICI *Conſenſu*, *&* *Nobiliſſimæ* FACULTATIS MEDICÆ *Decreto*,

PRO GRADU DOCTORATUS,

Summiſque in MEDICINA Honoribus & Privilegiis, ritè ac legitimè conſequendis,

Publicæ ventilationi ſubmitti

PETRUS, SAMUEL DE CHAUFEPIÉ,

HAMBURGENSIS.

Ad diem 28. *Junii* 1752. *hora locoque ſolitis.*

LUGDUNI BATAVORUM,

Apud JOANNEM HEYLIGERT,

MDCCLII.

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS

DE

MALO HYSTERICO.

§. I.

Cum varia ſit forma ſub qua ſe manifeſtare ſolet affectus iſte ſive potius ingens illa paſſionum cohors quæ mali hyſterici nomine nobis venit, nec ſemper iisdem ſed ſatis diverſis ſæpe ſymptomatibus ſtipata incedat, operæ pretium eſſe exiſtimo primo omnium veram & accuratam ejus hiſtoriam paucis ſuppeditare. Incipit autem ut plurimum dirus hic affectus cum inſigni virium proſtratione, ſenſuum ac mentis torpore, languore totius corporis, cibi inadpetentia & omnium rerum faſtidio. In nonnullis obſervatur adpetitus vagus frequenter abſurdus, coniunctis ſimul pertinacibus vomendi conatibus. Mox ſuccedit dolor tenſorius lumbo-

borum, cum frigoris & horripilationis ſenſu. Percipiunt dein ægrotæ flatulentas & moleſtas tenſiones præſertim in regione hypochondrii ſiniſtri ſucceſſive invaleſcentes, & borborygmos atque ructus experiuntur frequentiſſimos, accedit reſpirandi difficultas, ſenſus ſuffocationis & conſtrictionis in faucibus, ingens circa præcordia anxietas & inſignis cordis palpitatio. Pulſus eſt rarus, parvus, inæqualis imo quandoque intermittens, alvus conſtipata & adſtricta ita ut nonnumquam ne clysma quidem admitti poſſit, adeſt ſimul ingens ad urinam ſtimulus quæ tenuis mingitur & clara inſtar aquæ. Nonnumquam in ejusmodi ægrotantibus ſumme dolorifica notatur umbilici verſus interiora retractio & motum quaſi globi cujusdam ſentiunt ex inferiore ventre ad hypochondria & diaphragma aſcendentis & ſuffocationis ſenſum inducentis unde complures ſibi perſuadent mulierculæ verſus ſuperiora aſcendere uterum. Non raro etiam ſuperveniunt oculorum obtenebrationes, & eorumdem inverſiones ac rotationes cum varii generis deliriis, ſub quibus ſæpe multa abſurda & ridicula loquuntur, nec non atroces artuum & totius corporis convulſiones cum vel ſine pollicum complicatione, ſudores frigidi in capite prorumpentes cum doloribus hemicranicis. Aliæ in terram ſyncopticæ concidunt, voce amiſſa & ore tam arcte clauſo ut ſæpe non niſi magna vi adhibita diduci queat. Aliæ denique animi deliquiis corripiuntur quandoque levioribus ita ut quamquam videre & loqui nequeant audiant tamen quæ loquuntur adſtantes; quandoque vero gravioribus, adeo ut nullum omnino vitæ ſignum edant, quo factum eſt ut aliquando ejusmodi miſellæ pro defunctis perperam habitæ viventes adhuc terræ ſint traditæ atque ſepultæ. Notandum autem eſt non omnia atque ſingula iſthæc modo commemorata pathemata conjunctim in quibuslibet occurrere hyſtericis; quin potius pro differenti mali gradu atque vehementia nunc eorum pauciora & mitiora nunc plura & graviora obſervantur.

§. II.

§. II.

Multum ſane convenit affectus noſter cum virorum pathematibus hypochondriacis, & mitior ejus gradus a malo ſic dicto hypochondriaco parum vel nihil differt, unde etiam a nonnullis recentioris ævi medicis pro uno eodemque cum hoc affectu habetur. Sic utrasque has paſſiones confundunt *Higmorus*, *Sylvius*, *Sydenham* aliique, qui ſi aliquam ſaltem admittunt differentiam, ea tantummodo ſexum reſpicit, ita ut paſſio hypochondriaca ad potiorem, hyſterica ad ſequiorem reſtringatur, de reliquo autem utriusque indolem ac naturam pro una eademque habendam eſſe cenſent. Exinde autem potiſſimum natus videtur error plurimorum auctorum utrosque hos affectus confundentium quod in determinanda mali hyſterici genuina ſede atque prima origine hallucinati ſunt, dum nempe illam in ventriculo, pancreate, meſenterio, vena portæ perperam quæſiverunt, nec quidem in mentem illis venerunt illæ afflictiones quæ ſpecialiſſime circa uterum & ejus partes in hyſtericis occurrunt. Quod ſi utrosque hos affectus accuratius conſideramus & ad ſe invicem comparamus, magnam ſane inter illos intercedere differentiam deprehendimus. Quamvis enim nonnulla modo recenſitorum ſymptomatum utrique morbo convenire videntur, in quovis tamen diverſam & peculiarem agnoſcunt cauſam. Sic in utroque morbo reſpirandi obſervatur difficultas, ſed in hypochondriaco ab inflato ventriculo & liberam diaphragmatis actionem impediente, in hyſterica paſſione vero a violenta illa muſculorum abdominis compreſſione & contractione. Symptomata inſuper nonnulla cuivis malo propria magnam diſcrepantiam oſtendunt. Hyſtericæ ſæpius & de improviſo inſultibus ſyncopticis corripiuntur gravioribus & ſatis diu durantibus, cum globi ex imo ventris ad ſuperiora aſcendentis ſenſu & vehementiſſima faucium conſtrictione ac ſtrangulatione quod in hypochondriacis non obſervatur. Muſculi abdominis & umbilicus in mulierculis hyſtericis vehementia ſpasmorum introrſum retrahuntur, in hypochondriacis a flatibus venter po-

tius extrorſum diſtenditur, nec denique acris ille ac notabilis frigor regionem lumbarem in hyſtericis quandoque occupans in malo hypochondriaco obſervatur. Alius præterea ſolet eſſe mali hypochondriaci in morbos alios tranſitus, alius vero hyſterici, illud frequentius in melancholiam, ſcorbutum, febrem lentam atque morbum nigrum abit, hoc vero in febrem acutam, ſyncopen lethalem, epilepſiam & furorem uterinum infelici eventu terminari ſolet. Anatomica denique ſectio corporum utroque hoc malo defunctorum inſignem prodit differentiam, dum ſcilicet in hypochondriacis viſcera abdominis, hepar, lien, atque pancreas indurata, ſcirrhoſa & male affecta ut plurimum deprehenduntur, cum e contrario in hyſtericis vitium atque labes potius in utero & ovariis reperiatur.

§. III.

Quod ad naturam attinet hujus affectus, ſi quis alius certe noſter ſummo jure ad paſſiones generis nervoſi convulſivas referendus mihi videtur. Nulla enim fere in tota machina noſtra animali eſt pars vel nervoſa vel fibroſa, quæ non vehementiſſimis & plane effrænatis convulſionibus & ſpasmodicis conſtrictionibus exagitetur & torqueatur, de quibus ſatis teſtantur alvi ſtrictura, ſuffocatio & conſtrictio faucium, umbilici retractio, cordis palpitatio, animi deliquia omniaque illa jam ſuperius §. 1. enarrata ſymptomata. Paſſionum hyſtericarum primam origiuem ſi ſpectemus, cum Medicis antiquiſſimis & cum celeberrimo *Hoffmanno* mihi perſuadeo primam illarum ſedem in utero eſſe quærendam, unde propter exquiſitiſſimum quo uterus cum cæteris viſceribus imo cum toto genere nervoſo gaudet conſenſum, ſpasmi in utero originem agnoſcentes ad alias partes propagantur & extenduntur. Anatomicam uteri & partium ad ipſum ſpectantium hic quidem exhibere deſcriptionem minime mihi eſt animus, ſed ſufficiat ſaltem indicaſſe ſingularem uteri cum vena portæ & hinc ejus cum omnibus fere abdominis viſceribus conſenſum (vid. *Winſlow.* tom. IV. p. 64. & 65. §. 617. & 618.) unde fit ut ſanguis propter

ſpa-

ſpaſticas conſtrictiones in utero vigentes ad partes vicinas regurgitare cogatur, & ſic uteri male adfecti vitium ob labis communionem mox & ſentiant reliqua abdominis viſcera. Nec minoris momenti mihi eſſe videtur nervorum uteri conſideratio, quos accipit uterus a lumbaribus, a nervo oſſis ſacri & ab intercoſtali de quibus vid. *Winſlov.* tom. III. p. 66. §. 623. quæ omnia ſatis luculentam ſymptomatum §. 1. recenſitorum ſuppeditare videntur rationem. Spasmodicæ ſcilicet uteri affectiones ſtatim ſe diffundunt in lumborum nervos, indeque ob conſenſum medullæ ſpinalis nerveas membranas ſucceſſive occupantes, latius & ulterius ſe extendunt, ex quibus facillime explicari poſſunt moleſtæ illæ quæ circa regionem dorſi & lumborum ſentiuntur tenſiones ut & abdominis durities, alvi conſtipatio, umbilici retractio &c. Sic etiam iidem ſpasmi diaphragma nervos intercoſtales ipſumque par vagum petentes difficillimam & cum ſuffocationis metu coniunctam efficiunt reſpirationem, unde impedito libero ſanguinis circulo, cordis palpitationes, animi deliquia, atque turbato ejus per cerebrum motu deliria mentisque pro tempore inducuntur alienationes.

§. IV.

Expoſita igitur mali hyſterici indole atque ſede, jam ad cauſas accedamus eruendas quæ dirum huncce affectum producere poſſunt. Duplicis autem eas, potiſſimum eſſe generis cum ſuperius laudato *Hoffmanno* mihi perſuadeo. Vel enim 1°. humor aut lympha iſta coagulabilis quæ in mulierum reperitur ovariis, vel 2°. cruor menſtruus, uterque ex ſtagnatione & diuturniori mora corruptus atque vitiatus, tantas in tota noſtra machina animali nervoſarum partium turbas excitare poſſe videtur, quæ binæ cauſæ duplici iterum ratione hyſterica iſta pathemata producere poſſunt. Non minus enim humor iſte ſeminalis, quam ipſe ſanguis ſtagnans & ſubſiſtens vel teterrimos & ſyſtemati nervoſo infenſiſſimos generat & emittit vapores, quorum quanta ſit potentia in immutandis & inverten-

dis

dis motibus ad machinæ noſtræ occonomiam conſervandam & ſuſtentandam neceſſariis, ſatis conſtat, & de quibus legi meretur *Hoffm.* vel vaſa diſtendendo & diſtrahendo magnam in partes membranaceas ac nerveas exſerunt violentiam, ex quarum vellicatione & irritatione neceſſario vehementiſſimi oriuntur ſpasmi per totum genus nervoſum ſe diffundentes. Ut vero eo clarius pateat mens noſtra & eo evidentius appareat ex quo jure lympham nutritiam ſtagnantem & cruorem menſtruum in utero retentum; tanquam cauſas paſſionum hyſtericarum accuſamus, unamquamque harum cauſarum ſigillatim examinabimus & accuratiori indagatione perluſtrabimus.

§. V.

Ut igitur eundem quem jam ſecuti ſumus ſervemus ordinem, primo nobis erit dicendum de lympha in ovariis ſtagnante. Ovaria corpora ſunt oblonga utrimque compreſſa in duplicatura ligamenti lati retro tubas ſita, cum ipſis tubis mediante ligamenti lati expanſione coniuncta. Quod ad fabricam attinet externam non multum uteri fabricæ eſt abſimilis, eſt enim ſtipata, alba, celluloſa & absque adipe; ſi vero internam ovarii faciem ſpectemus bullas reperimus vel veſiculas rotundas lympha coagulabili refertas, in fœminis viro maturis magis turgentes quam in junioribus, Affirmat Clariſſimus *Hallerus* plerumque ante conceptionem intra aliquam ovarii veſiculam naſci coagulum flavum ſæpius a ſe viſum quod valde auctum, evaneſcente membrana veſiculæ, in corpus abit hæmisphæricum, acinoſum, luteum, intus cavum in qua cavitate ſecundum ipſius ſententiam continetur ovulum, ſive membranula cava minima, ſedes futuri hominis. Simul ac pubertatis annos attigit puella circa ſecundi plerumque vitæ ſeptenarii finem vel paulo ante, quo eodem tempore ſemen virile generari incipit, nova etiam in feminis contingit mutatio. Sicut enim illo tempore major in maribus ad teſtes pro ſecernendo ſemine & erigenda genitalia obſervatur affluxus, ita pariter in femellis

ma-

major ſanguinis quantitas verſus uterum congeritur, ad ovum ſi adeſt fœcundandum, in cujus defectu per vias menſtruas iterum ex corpore eliminatur & removetur. Sic etiam copioſior ille humorum tunc temporis ad loca uterina contingens affluxus mammarum producit efflorefcentiam, pilos expellit hactenus latentes, clitoridis auget incrementum, plexus vaginæ cavernoſos dilatat & veneris excitat appetitum. Nec ſilentio prætereundus mihi videtur mirificus ille mutuus ac plane ſingularis qui ſtatim a pubertatis termino in utroque ſexu obſervatur, animi cupiditatum cum majori humorum ad partes generationi dicatas determinatione, nexus; quo efficitur ſimul ac ab objectis venuſtis in anima veneris excitantur deſideria, ut protinus etiam major ſanguinis & humorum ad partes genitales inſequatur affluxus & vice quoque verſa quando humores majori in copia ad organa procreationi inſervientia aguntur, illico veneris accendantur ſtimuli. Quando igitur quacunque demum ex cauſa humores magis ad uterum & ovaria determinantur, & vel ob ſolidarum partium vitium, vel ob ipſius fluidi conditionem lympha nutritia ibidem ſtagnat & corrumpitur cauſam habemus ingenerando malo hyſterico ſufficientem. Quod equidem affirmant teſtimonia illorum, qui corpora hocce affectu defunctarum diſſecuerunt. Hyſtericarum ovaria ſæpe pila grandiora & modo luteo, modo alio graviter olente humore referta a ſe inventa fuiſſe ſcribit *Veſalius* Lib. V. de humani corporis fabrica. Cap. XV. *Binningerus* Cent. II. obſ. XL. ait ſe in hyſtericis vaſa ſpermatica & tubas valde turgidas, atque ovaria craſſo, albo, & ex parte indurato humore inſtar ſteomatis repleta dimidiæ libræ deprehendiſſe. *Riolanus* anthropol. ſuæ Lib. 2. pag. 35. ovarium pugni magnitudinem exſuperans induratum ſe vidiſſe refert. *Manageta* in M. N. C. D. 1. a. 1. obſerv. XXXII. uterum turgidum & ovaria materia ſeminali corrupta caſeo recenter coagulato non abſimili infarcta a ſe viſa notat. Et *Diemerbroekius* Anatom. Lib. I. de ventre inferiore Cap. XXIV. ſe plerumque in hyſtericis uterum excedentis magnitudinis, in eoque liquo-

rem quendam æruginoſum croceum aut flaveſcentem reperiſſe teſtatur.

§. VI.

Altera nobis adhuc explicanda reſtat mali hyſterici cauſa, quam diximus eſſe ſanguinis menſtrui in utero retentionem & propter longiorem ibi moram contractam corruptionem. Difficiliorem ſanguinis per uterum fieri circulationem conſtat 1°. ex ipſa uteri fabrica vaſis pleniſſima quæ mirifico inter ſe contorta ſunt modo. 2°. ex ipſa vaſorum natura, dum arteriæ quidem peramplæ ſunt, venæ autem pro portione minus latæ eæque firmioris texturæ quam alibi, quo 3°. accedit quod valvulæ in iisdem non reperiuntur niſi paucæ in ſpermaticis, unde fit ut ſanguis ad uterum delatus ſatis difficulter per venas redeat. Hinc aliis adhuc accedentibus cauſis quarum mentionem faciemus in ſequenti §. non poteſt non ſubſiſtere ſanguis in utero, qui ſi diu ibi moratur in corruptionem abit & alteram ſic mali hyſterici conſtituit cauſam. Non autem ſemper requiritur ut ſanguis in utero ſtagnans ibi corrumpatur, & per longiorem temporis moram ibi ſubſiſtendo putreſcat, ſufficit aliquando ſolus ſanguinis menſtrui per vaſa uterina impeditus circuitus quo fit ut propter turgida & cruore diſtenta vaſa, fibræ uteri nerveæ ad ſpasmodicas proritentur ſtricturas, ex quibus ulterius ad alias partes nervoſas delatis & propagatis omnes malo hyſterico propriæ calamitates naſcuntur. Nec minori aliquando jure iſtæ uteri paſſiones nimiæ ſanguinis inopiæ vel vaſorum inanitioni, quam eorundem repletioni & excedenti humorum quantitati mihi videntur tribuendæ. Corpus enim ſanguine hinc etiam viribus exhauſtum ob circulationem minus vegete ſuccedentem nec non dejectum vaſorum robur, & non parum imminutas excretiones, omnibus fere patet ſpasmodicis afflictionibus, quæ ſiquidem ad interiora convertuntur, non prius ceſſant donec aut naturæ energia aut artis præſidio, turbatæ excretiones revocatis motibus reſtituantur, quod ex illarum apparet exemplo; quæ, poſt perpeſſas largiores ab abor-

abortu hæmorrhagias, aut poſt immodicum & diutius perſeverantem lochiorum fluxum leviori cauſa externa accedente in paſſiones incidunt hyſtericas. Quamquam autem frequenti conſtet experientia, virgines quando inſtat pubertatis terminus, ob difficiliorem ſanguinis perruptionem & inde ſubſequentem vaſorum diſtenſionem graviſſimis multari paſſionibus hyſtericis, quod idem etiam fœminis evenire ſolet in quibus vel parcius ſuccedit vel nimis præmature ceſſat menſtrua excretio, neutiquam tamen criticam hancce evacuationem vitiatam aut turbatam ſemper tanquam mali hyſterici cauſam proximam accuſandam eſſe exiſtimo, ſiquidem nota ſunt exempla virginum non minus quam fœminarum ætate provectarum quæ pertinaciter laborarunt malo hyſterico quibus tamen menſes ſatis liberaliter profluxerunt. Sæpius interim obſervamus & quidem maxime in ſenſibilioris naturæ ſubjectis, repentinam purgationis menſtruæ ſuppreſſionem graviſſima poſt ſe trahere pathemata hyſterica quin etiam aliquando epileptica. Notandum denique eſt quod ſanguinis menſtrui turbata excretio, aliquando mali hyſterici potius ſit effectus & ſymptoma quam ejusdem cauſa; interdum enim evenit ut ſub ipſo malo hyſterico fluxus iſte ſaluberrimus turbetur & ſupprimatur ob infenſiſſimam illam ſpaſmorum naturam & indolem quæ omnis generis excretiones pervertit & ſufflaminat.

§. VII.

Jam a nobis poſtulare videtur ordo & inſtituti noſtri ratio ut cauſas exponamus quæ cum illis quas in præcedentibus indicavimus §. ad noſtrum affectum ingenerandum ſimul concurrunt. In genere autem dicimus omnia iſta quæ 1°. copioſiorem ſanguinis & liquoris genitalis ad loca uterina affluxum excitare, aut 2°. ſanguinis menſtrui eruptionem atque excretionem ſiſtere aut impeditiorem reddere valent, optimo jure ad hanc claſſem eſſe referenda. Ex cenſu illarum cauſarum quæ ſanguinem & lympham nutritiam majori in copia ad loca uterina determinant ſtatim ſe nobis offert temperamentum ſangui-

neum atque cholericum, tenerior corporis habitus, ætas conjugio opportuna, denegatus antea autem aſſuetus concubitus, diæta lauta, vinoſa, exæſtuans, gravior corporis commotio, exagitatio, vel refrigeratio, vehementiora animi pathemata præſertim ſuppreſſa, curæ, ſolicitudines, animus jucundarum phantaſiarum delectatione ſe depaſcens & denique pro ſingulari ſubjectorum idioſyncraſia ſuaveolentium & fragrantium odor. Et hæc quidem ſunt præcipua quæ nobis circa hanc primam cauſarum ſpeciem notanda occurrunt. Complura horum ſecundæ etiam cauſarum claſſi ſunt communia, adhuc in ſpecie accedunt nimia ſanguinis & humorum abundantia, eorumdem ſub vita deſide, ſedentaria & minus laborioſa inſpiſſatio, victus nimis opiparus, craſſus acidus & flatibus ingenerandis aptus, quæ omnia tardiorem ſanguinis & paſſim impeditum circuitum inducendo, parteſque ſolidas debilitando ad mali hyſterici generationem haud parum conferunt. Huc quoque pertinent graviora animi pathemata mœror, terror, iracundia corporis refrigeratio inſignior, præſertim ſi fluxui uterino aut geſtationi ſuperveniunt, errores in diæta & regimine circa illud tempus commiſſi, uſus calidorum, expanſivorum, nervosque vel interno uſu vel ſolo percepto odore graviter afficientium ut ambræ, zibethi, moſchi imo aliquando roſarum aliarumque florum jucundum odorem ſpargentium. Denique etiam ad malum hyſtericum diſponunt crebriores abortus, molæ, hæmorrhagiæ inſigniores, non rite ſuccedens in puerperis lochiorum fluxus, nec non perverſæ medicationes, dum ſub qualicunque prætextu vel menſes pellendi, vel cruditates in ventriculo & primis viis hærentes eliminandi, fæmellis tenerioris ac ſenſibilioris texturæ, ſanguineo-cholericæ conſtitutionis fortiora offeruntur emmenagoga, purgantia aut vomitoria, quæ non ſolum horum viſcerum tonum magis dejiciunt, ſed etiam ſpasmos excitant vehementiores inæqualem & impeditum humorum circulum inducentes, & maxime in uterum propter minorem quam ibi inveniunt reſiſtentiam vim ſuam atque ſævitiem exercentes.

§. VIII.

§. VIII.

Ex his igitur ſatis patet quænam ſint ſubjecta malo hyſterico præ aliis obnoxia. Potiſſimum nempe adgreditur affectus noſter virgines & fœminas animo ac corpore teneriores ſanguinis & ſucci plenas. Virgines imprimis in hunc morbum incidunt inſtante prima menſium eruptione, ſed eo etiam corripiuntur licet non ſuppreſſi ſint menſes maxime ſi victu utuntur calido, vino nempe generoſo multisque delicatis ferculis venerem excitantibus, ſi in otio vivunt & gravioribus animi pathematibus vehementique & diutius inhærente deſiderio aut amore vexantur. Plerisque autem hæ contingunt afflictiones intra annum XL. & L. ubi menſes ceſſare incipiunt, vel ubi parere & utero concipere deſierunt, præſertim ſi neglectæ fuerunt aſſuetæ ſanguinis ventilationes. Non raro mulierculis ſupervenit hicce affectus ex uteri labe maxime per frequentius puerperium, infelicem abortum, malum in puerperio regimen nec non molæ aut polypoſi concrementi in utero generationem. Familiaris præſertim eſt fœminis quæ mobile habent genus nervoſum, ad animi affectus ſunt proclives quæ molliter educatæ vitam agunt ſedentariam & hanc ob cauſam vitioſa & imperfecta laborant digeſtione & chylificatione. Non adeo frequenter e contrario occurrit in mulieribus plebejae ſortis, robuſtis, laborioſis & phlegmaticæ conſtitutionis, nec adeo graviter hæ diro hocce affectu convelluntur & diſcruciantur, ſed potius in crebriora incidunt animi deliquia.

§. IX.

Poſtquam igitur pathologice noſtrum morbum conſideravimus, ſupereſt ut ejus curam & medicationem ſubjungamus. Ad curam mali hyſterici rite adornandam maxime neceſſarium eſt ut medicus qui illam ſuſcipit non ſolum ſolicite cauſas eruere ſtudeat quæ ſæviſſimum huncce affectum producunt atque fovent, quo accommodata illis apponere poſſit auxilia, ſed

etiam ut accuratiſſime cognitam & perſpectam habeat individui ægrotantis naturam atque indolem, quæ tantopere aliquando inter ſe differt ut idem remedii genus quod in uno ſæpe ſubjecto ſalutarem edit effectum in alio nullum omnino adferat levamen imo interdum quidem non leve excitet damnum. Eundem autem in therapeutica noſtri affectus tractatione ſervabimus ordinem quem antea in pathologica ejus ſecuti ſumus conſideratione. Quod ſi igitur primæ cauſæ nempe liquori ſeminali in utero & ovariis ſtagnanti juxta §. V. ſuos debet natales, tunc maxime quidem eo ſtudendum eſt ut humori retento quocunque modo exitus inveniatur. Maxima & præcipua in hoc caſu a diæta convenienti exſpectanda videtur utilitas, quapropter ex cibis proſcribantur omnes craſſiores, calidiores, frixi, placentæ ac panificia, ova dura, vina dulcia, potus commendetur dilutior, ſufficiens, motus corporis placidus continuatus, pediluviis tepidis ante cubitum adhibitis ſanguis ad inferiora invitetur & denique aër frigidus & humidus interdicatur. Quod ſi nondum profluxerunt aut ſuppreſſi ſunt menſes profunt blandiora emmenagoga prudenter exhibita. Quem in finem commendari poteſt infuſ. per epicraſin laxans verſus novilunium exhibendum quod concinnari poſſet ex Rad. Vincetox. Pimp. alb. Polypod. Leviſt. Gram. Hb. Marrub. alb. Adianth. aurei. Meliſſ. Artemiſ. rubr. Abrotan. mont. Fl. Cheiri. Bellid. min. Bacc. lauri. Semin. fœnic. adjecta radice Bryon. aut Rhabarb. Fol. ſ. ſ. ſ. Croc. orient. aut Borrac. venet. cum quo ſimul conjungi poteſt uſus pillutarum balſamicarum Hoffmanni vel Stahlii aut aliarum ad illarum imitationem ſequentem ferme in modum paratarum, ℞. Extract. abſynth. Cent. min. Card. bened. Cochlear. Fumar. Helleb. nigr. ana Drachm un. Aloës roſat. vel violat. Drachm. unam cum dimidia. Gummi Heder. Juniper. Myrrh. elect. Therebinth. coct. ana Drachm. unam ex quibus cum Eſſ. abſynth. ſimpl. fiant pillulæ grani unius. Egregii etiam ſunt effectus pillul. Becherian. quarum genuinam compoſitionem in Diſpenſatorio invenies brandenburgico ſub titulo pill. polychreſt. item in Frauendorferi tabula ſmaragdina, pag. 286, N°. 475. Ad ſedan-

dandas ſpasmodicas abdominis ſtricturas convenit Mixtura leniens & antiſpaſmodica e. g. ex Eſſent. cortic. aurant. Liquor. mineral. anodyn. Hoffmanni partibus duabus & Eſſ. caſtorei & Liqu. Cornu Cervi ſuccinati parte una, nec minus egregie ſe habet Aqua chamæmeli compoſita pharmacopœæ Bateanæ ad cochlear unum ſubinde exhibita. De reliquo alvus interdum ſubducatur, & ſervetur aperta non fortioribus quidem purgantibus, ſed leni potius atque blando clyſtere, rhabarbarinis, ac paſſulis corinthiacis. Denique ut & ventriculus per conſenſum in hoc morbo afflictus & debilitatus roboretur & bonæ inſimul ac laudabili ſtudeatur digeſtioni & chylificationi Eſſentia præſcribatur poſt paſtum ſumenda ex ſtomachicis & carminativis hunc fere in modum adornanda, ℞ Eſſent. Gentian. rubr. Galang. Trifol. fibrin. Centaur. min. Eſſentiæ aromaticæ Wedelii ana Drachm. unam & dimidiam Spiritus Nitri dulc. Drachm. unam. m. vel ℞ Comar. Abſynth. Summitat. Cent. minor. Hb. Card. Bened. Tanacet. Trifol. fibrin. ana. manip. unum, Cortic. aurant. recent. Cortic. Caſcarill. ana drachm. ſex, Cinnamom. unc. dimid. Cardamom. drachm. duas, quæ concifa contuſa infunde cum ſpiritu vini rectificatiſſimo ad trium digitorum eminentiam & blanda digeſtione extrahe. Sic habebis eſſentiam ſtomachico carminativam cujus pro doſi guttæ XL. & ultra egregio cum effectu & ſalutariter porriguntur. Si manifeſta urget plethora & venæ ſectionem expoſcit, in pede potius inſtituatur quam in brachio ob majorem humorum derivationem, ſi vero illam inſtituere non conſultum fuerit viſum, ad eundem ſcopum pervenire licebit ſanguinis conſumtione & eliquatione, ſed opus eſt ægroto patiente & rectis ac bonis conſiliis locum permittente. De reliquis autem auxiliorum generibus in ſequenti fuſius & uberius agemus §. Monendum adhuc reſtat aliquando nullis nec optimis ex pharmaceutico fonte petitis præſidiis cedere hunc affectum, imo nonnunquam plane ab illis exacerbari. Quæ ſi ita ſe habent, unicum ſupereſt a conjugio exſpectandum auxilium, cujus ſummam ad ſanandum noſtrum morbum vim atque virtutem præter celeberrimorum virorum

teſti-

teſtimonia atque auctoritatem experientia atque ratio egregie commendant. Hujus enim beneficio, liquor ſeminalis ſtagnans excernitur, humorum motui a geniturae virilis ſpiritu novum veluti conciliatur robur, & partibus etiam ſolidis debitus & conveniens reſtituitur tonus atque vigor. Jubet hanc ob cauſam *Hippocrates* ut virgines quæ noſtrum affectum patiuntur quam citiſſime viris cohabitent & conjugium tanquam præſtantiſſimum adverſus hoc malum remedium commendat in libro de virginum morbis, Cap. III. *Valeſcus de Tarant.* philon. pharm. Lib. VI. Cap. X. ſi fiat, inquit in virgine affectus propter retentionem ſpermatis, nubat illa & morbum effugiet. Legi quoque merentur notabiles & inſignes quas in ſananda paſſione hyſterica deprædicant & obſervationibus confirmant vinculi matrimonialis virtutes *Duretus* in enarratione ad caput LIX. Hollerii, & *Zacutus Luſitanus* prax. medic. admirand. obſervation. 91. Plurima etiam paſſim in *Hoffmanni* conſultationibus medicis invenies exempla. Interim tamen & illis quibus malum jam inolevit & diuturnitate inveteratum eſt conſilium hocce non ſemper ſufficere ad ſalutem & ſanitatis recuperationem crebra experientia docet.

§. X.

Accedimus jam ad cauſam mali hyſterici ſecundam impeditam nimirum cruoris menſtrui per vaſa uterina circulationem, vid. §. VI. Circa autem mali noſtri tractationem ac curationem, alia quidem ſunt ſub ipſo paroxysmo in auxilium vocanda, alia vero extra illum adhibenda. Totus enim medelæ ac curationis in eo verſatur cardo, ut medicus ſæviente paroxysmo mali ferociam mitigare ſtudeat, id quod efficit per topica & antiſpasmodica, imo aliquando per anodyna, tempore autem intermiſſionis cauſas quæ hunc morbum excitaverunt & in præſenti fovent atque ſuſtentant, corrigere & removere, laudabilem reſtituere chylificationem, & influxum liquidi nervei blande provocare allaboret. Diſpiciamus igitur primo quid præſente paroxysmo tentandum ſit medico, videbi-

bimus deinceps quid ſuperato illo ipſi moliendum reſtat. Commodam & efficaciſſimam in ipſo paroxysmo hyſterico præſtant operam ad infringendam & imminuendam mali ferociam graveolentia atque fœtida naribus admota, ut aſa fœtida, caſtorina, fumus plumarum perdicum, quæ remedia mulierculis familiariſſima & ſatis nota hyſtericas ſæpe moribundis ſimiles ex profundo quaſi ſopore ad ſe revocant. Egregie etiam ſpirituoſa conveniunt naribus applicata, nec non volatilia & urinoſa, ut ſal volatile ammoniacum, aqua hirundinum acida, ſimiliaque, inſtitutis ſimul frictionibus, cum pannis aſperioribus circa præcordiorum regionem atque in plantis pedum. Horum enim beneficio languens & propemodum exſtinctus humorum reſtituitur circulus, ipſaque ſalina ac ſpirituoſa ſubtilitate ſua in membranas cerebri nervoſas penetrantia, illasque irritantia, toto generi nervoſo novum quaſi vigorem exhibent ad expediendam & liberiorem reddendam vim ſyſtalticam in paroxysmo oppreſſam. Pro puerperis affectu noſtro laborantibus abdominis commendatur cum cingulo ex corio moſcovitico compreſſio, cujus odor hyſtericis valde amicus ac jucundus eſſe dicitur. Magnum porro adfert levamen alvi cujus pertinaciſſima obſtructio cum paſſione hyſterica vulgo conjungi ſolet, leni & blando ex carminativis & uterinis parato clyſtere facta ſubductio. Quod ſi autem ſpasmorum atrocitas ob ſtricturæ vehementiam clyſteres non admittit, præmiſſis fomentationibus injectio oleoſa tepide calefacta cum ſyringa applicetur, ex oleo lini, chamomillæ vulgaris, liliorum alborum, pinguedine caſtorei, axungia taxi, impetrata vero aliqua relaxatione clyſter injiciatur, & tamdiu repetatur donec mitigati fuerint ſpasmi. Nec in atrociori caſu fructu ſuo carent emplaſtra ex graveolentibus, v. g. ex opponace, ſagapeno, aſa fœtida, galbano & oleo caſtorei parata abdomini impoſita. Sic etiam in uſum vocari poſſunt linimenta ex antihyſtericis & oleis relaxantibus compoſita quæ imo ventri illita, ſuperimpoſitis dein vel ſacculis paregoricis, vel linteaminibus calidioribus inſignem ſæpe exſerunt efficaciam. Interdum quoque utiliter adhibentur peſſi uterini ex oleo nuciſtæ

expreſſo & Zibetho vel moſcho confecti. Magnopere laudant antiquiores medici ſuaveolentia utero immiſſa ut moſchus, zibethum, Styrax & Benzoe, item ſuffimigia ex illis parata, atque ex illorum uſu craſſi & putridi ex utero humoris effluxum ſecutum eſſe notaverunt. Denique & venæſectio ſi præſto ſit ſanguinis notabilis abundantia mirum in modum ſpasmorum & convulſionum infringit vehementiam atque præſentaneum aliquando adfert levamen. Illa vero præſertim in uſum vocetur, in feminis aut virginibus plethoricis quæ ex menſibus repente vel per prægreſſum terrorem vel aliam quamcunque ob cauſam cohibitis in paſſiones hyſtericas incidunt, & ſine ſenſu ac motu, ſpiratione intercepta, decumbentes, faciem oſtendunt valde rubicundam & apoplecticarum inſtar tumidam. Tantoque magis in hoc affectu poſtulatur venæſectio ſi inſuper ægrotæ huic ſanguinis evacuationi aſſuetæ illam fortaſſe neglexerunt aut omiſerunt. Largior autem pro ratione abundantiæ ſanguinis eſſe debet, & ſæpius aliquando repetenda. Præter innumera hyſtericarum exempla quæ vehementiſſimis ſpasmis correptæ & exagitatæ ſola inſtituta ſanguinis miſſione protinus ad ſe redierunt, etiam complures veterum medicorum venæſectionem ubi affectus a nimia humorum abundantia & menſtrui fluxus retentione fovetur, tanquam omnium præſentiſſimum & efficaciſſimum deprædicant remedium, illudque ſæpe omnibus cæteris palmam longe præripere affirmant. Ex horum numero ſunt *Panarollius* in iatrologismis, ſententia II. obſerv. 30. *Higmorus* Libr. de paſſione hyſterica, *Hoechſtederus* Dec. IV. Caſu II. *Riverius*, *Septalius*, *Mercatus* & *Rodericus a Caſtro* multique alii. Mitigata ſic aliquantum mali ferocia & quieſcentibus jam ſpasmis vehementioribus, ſupereſt ut Medicus cauſas diri hujus affectus removere & eradicare ſtudeat. Huic ſcopo ut ſatisfaciat, opus eſt ut ante omnia primas vias a ſordibus & impuritatibus quibus plerumque ſcatent & quæ eo magis augentur quando ſub paroxysmo graveolentia & anodyna liberaliori manu exhibita fuerunt, remediis convenientibus expurget & liberet, *ſecundo* ut ſanguinis & humorum motum per antiſpasmodica & diapho-

reti-

retica æquabilem reddat & ad exteriora revocet, 3io ut menſium fluxum, ſive ejus vitium hujus morbi cauſa exſtiterit, ſive ſub ipſo morbo critica hæcce excretio turbata fuerit in ordinem redigat, 4to denique cum hoc malum facile redire vel in alium morbum chronicum degenerare ſoleat, ut partibus afflictis robur & tonum ſuum reſtituat, & per accommodata nervina & roborantia debilitati ex morbo remanenti conſulat. Ad primas officinas a ſaburra vitioſa & impuritatibus poſt morbum reſtitantibus liberandas, alvus expurgari poteſt per blanda ſalina, in uſum ſimul vocatis abſtergentibus & incidentibus. Huic ſcopo conducunt ſal anglicanum ſal ebſonienſe, abſynthii & ſimilia. Illis vero qui ſalina reſpuunt, propinari poteſt rhabarbarum, rheum, ſyrupus cichorii cum rhabarbaro, folia ſennæ ſine ſtipitibus aut ejusmodi blanda & lenia laxantia. Maximam autem præ reliquis laudem merentur pillulæ balſamicæ quas in ſuperiori commendavimus §. becherianæ aut ſtahlianæ vel cum hisce convenientes, quibus ſi ſtimulus deſideratur pauxillum addi poteſt extracti panchymagogi Chrollii. Nec incongruæ quoque ſunt pillulæ de ſuccino Cratonis, tartareæ Schroederi, marocoſtinæ aliæque ejus naturæ. Robuſtioribus ſubjectis ſequentes poſſunt propinari ℞ Extracti Fumariæ, Card. bened. ana. Drachm. duas, Milleped. ſcrupulos duos, Reſinæ Jalapp. Drachm. dimidiam, Gummi ammoniaci ſcrupulos duos, Cinabaris factitiæ ſcrupulum unum. ex quibus fiant pill. grani unius, quarum pro ratione ſubjectorum XV—XX. pro doſi porrigantur. Hisce remediis ad alvum apertam ſervandam, & novam ſordium generationem præcavendam, ſemel vel bis per octiduum prout poſtulat neceſſitas uti poſſunt ægrotæ. Juvat quoque interdum uſum digeſtivorum interponere atque abſorbentium vel eundem laxantibus præmittere. Quod ad ſecundam noſtram attinet indicationem, liberam ſcilicet & æquabilem circuli humorum reſtitutionem atque ſalutaris ſub morbo ſuppreſſæ perſpirationis revocationem, notandum eſt, ſponte nonnunquam ſolius naturæ beneficio ſolvi hyſtericas affectiones per ſudorem largiorem. Cum vero in affectu noſtro ſicut in omnibus ſpasmodi-

cis omnis generis excretiones inſigniter turbantur & ſufflaminantur, & ſæpiſſime idem a cauſis externis provenire ſolet ut ab admiſſo frigore, unde præſertim in ſubjectis ſanguine copioſo & impuro ſcatentibus, ad internas partes compulſus ſanguis varias efficit congeſtiones, pro quarum diverſitate, differentes etiam obſervamus ſpasmodicas atque convulſivas nec non aliquando epilepticas afflictiones; ſatis utique patet quanta ab illis præſidiis exſpectanda ſit utilitas, quæ virtute ſedativa & ſimul diaphoretica gaudentes, humorum circulum ad externum corporis ambitum dirigunt, & ſic reſtituta liberiore perſpiratione ſeri vitioſi & impuri difflationem adjuvant. Ex horum autem claſſe præ aliis commendari merentur, omnia illa quæ ex regno animali deſumta ſulphure anodyno blando vaporoſo prædita, aridam & ob ſpasmorum vehementiam exſuccam cutim ejusque coarctatos & anguſtatos tubulos, aperiendi & laxandi vi pollent. Hujus indolis ſunt Spiritus cornu cervi vel eboris per rectificationem depuratus, liquor cornu cervi ſuccinatus, ſpiritus tartari rite præparatus, ſpiritus Bezoardicus Buſſii & ſimilia, quæ remedia in refracta doſi exhibita & aliquando inſuper pro circumſtantiarum ratione cum eſſentia croci, caſtorei, vel cum aliquot laudani liquidi Sydenhamii guttulis remixta egregium exſerunt effectum. Si vero magis pulverum arridet forma, iidem parari poſſunt, ex blandis antiſpasmodicis & bezoardicis, qualia exhibent oſſa cornua ac dentes animantium uſta & philoſophice præparata, eorundemque lapides, ſalina porro & nitroſa, præparata antimonialia, ut antimonium diaphoreticum, ceruſſa antimonii, ejus magiſterium, cinnabaris nativa, factitia, antimonii, quibus etiam pulveribus ad augendam vim eorum antiſpasmodicam, ſi neceſſitas poſtulat, caſtorei, maſſæ pillularum de cycynogloſſa, de ſtyrace, Starckeyanarum vel Wildeganſianarum unum alterumve adiici poteſt granum. Jam ordine devenimus ad tertiam noſtram indicationem, quæ ad negotii menſtrui reſpicit vitia. Maximum ſane tum ad præcavendum quam ad curandum noſtrum affectum in ſaluberrimæ hujus evacuationis, quando modo, quantitate, tem-

tempore peccat, plane deficit aut vi quadam cohibetur, expeditione & revocatione poſitum eſt præſidium. Quamvis autem plurima ad hunc ſcopum obtinendum ſuppetunt auxiliorum & remediorum genera, attamen cum menſtruæ excretionis vitia a multiplicibus & diverſis provenire poſſunt cauſis, facile patet quantis vitiatæ hujus evacuationis revocatio & reſtitutio ſæpe prematur difficultatibus. Pro diverſa etenim natura cauſarum quæ negotii menſtrui induxerunt turbationem & quarum ratio habenda eſt exquiſitiſſima, differenti quoque medicatione uti convenit. Quod ſi igitur forte nimia ſanguinis copia, quæ vaſorum inſigniter minuit tonum & elaſticitatem, imminuti vel ſuppreſſi fluxus cauſa eſt, nullum tunc præſtantius & efficacius ſanguinis detractione datur remedium, quæ ut eo major fiat revulſio & derivatio in pede inſtituatur. Si vero e contrario potius a ſanguinis & laudabilium humorum inopia, menſium provenit vitium quod in illis obſervamus qui largiores experti ſunt hæmorrhagias, quique ſimul ob dejectum ventriculi atque inteſtinorum tonum vulgo imperfecta laborant digeſtione & chylificatione; eo potiſſimum anniti debet medicus, ut juſculis nutrientibus, alimentisque euchymis & gelatinoſis ſanguinis ſubveniat defectui, & digeſtionis ac chylificationis negotium per convenientia remedia adjuvet & in ordinem redigat. Nonnumquam vitiati fluxus cauſam ſubminiſtrat prava humorum conditio & hinc provenientes vaſorum obſtructiones & infarctus, in quo caſu maxima ab incidentibus, antiſcorbuticis, & ſpeciebus ſic dictis per epicraſin laxantibus exſpectanda eſt utilitas. Hoc nomine commendari merentur infuſa ex emmenagogis ſpecificis parata & jam in antecedente §. laudata, item decocta ex radicibus atque herbis, aperientibus & uterinis, addito levi quodam ſtimulo ut boracis vel croci, concinnata, nec non laxantia balſamica verſus menſtruæ evacuationis periodum propinanda. Egregium quoque prudens aquarum mineralium uſus offert præſidium, ex quibus pro interno Thermæ præſertim Carolinæ, pro balneo vero & externo uſu Tœplicenſes omnibus fere cæteris palmam præripiunt. Priores enim humores lentos & viſcidos in-

incidunt, reſolvunt, & evacuant, atque tubulos minimos reſerant, poſteriores vero ſtricturas ſpaſticas mitigant & ſic impeditum humorum optime expediunt circulum. Si a tubulorum ſpasmodica conſtrictione cruoris uterini remoratur & impeditur effluxus, omnia illa quæ demulcendi & mitigandi vi pollent, exoptatiſſimam ferunt opem, cujus indolis ſunt millefolium, crocus, caſtoreum & quæ ex illis parantur, nec negligenda ſunt pediluvia, balnea, fotus & clyſteres. Quod ſi denique a ſolidorum vitio, a fibrarum & vaſorum dejecto robore atque tono provenit negotii menſtrui ataxia, tunc optime ſe gerunt illa quæ ſale tenui volatili, & principio leni adſtringente in fibras debiles agunt easque ſolantur, hujus generis ſunt aromata calidiora, gummata, bdellium, ſagapenum opoponax, myrrha, ſuccinum, ex herbis meliſſa, ſabina, ſatureja, rosmarinus, item baccæ lauri & juniperi, nec non martialia mitiora, tincturæ ex illis paratæ & ſalia volatilia. Atque hæc de tertia ſufficiant indicatione. Reſtat adhuc quarta & ultima quæ jubet roborare partes ſub morbo afflictas, illisque tonum ſuum reſtituere, quo & debilitas adhuc remanens auferatur, & hoc ipſo novi inſultus præſcindatur metus. Eo vero inprimis reſpicere debet medicus huic indicationi ſatisfacturus ut utero labefactato priſtinum reddat tonum, & ſimul bonæ digeſtioni & chylificationi ſtudeat. Utrumque hunc ſcopum iisdem remediis obtinere, & ſic duos ut ajunt una fidelia dealbare licet parietes. Optime autem illa noſtræ indicationi ſatisfaciunt remedia, quæ principio ſulphureo balſamico, vel terreo paulo fixioris naturæ, ſive ſaponaceo & amaricante prædita, humores lentos & viſcidos incidunt & diſſolvunt, vaſa infarcta & obſtructa liberant, ſimulque fibris a tono ſuo dejectis, amiſſam vim contractilem & elaſticam iterum conciliant. Ex horum cenſu præ aliis jucunda ſe commendant efficacia balſamica temperata, ut myrrha, ſuccinum, opoponax & ſimilia & ex his ad modum Becherianarum vel Hoffmannianarum concinnatæ pillulæ, item extracta amaricantia & carminativa ut zedoariæ, cardui benedicti, abſynthii, fumariæ, corticum aurantiorum cum menſtruo non nimis ſpirituoſo

in

in Elixirium redacta. Nec minori ſe probant utilitate infuſa ex herbis ſic dictis uterinis & blande adſtringentibus ut artemiſia, ariſtolochia longa & rotunda, matricaria, meliſſa turcica & noſtrate &c. Denique & chinæ atque caſcarillæ cortex prudenter exhibitus, item tenuiſſimi martis croci & eſſentiæ ſcopo roborandi egregie ſatisfaciunt & ſæpiſſime id præſtant quod aliis non facile obtineri poteſt remediis. Hæc igitur ſunt illa quæ quartæ noſtræ indicationi convenire videntur, quæque affectus a labe viſcerum in malo hyſterico contracta provenientes optima ratione arcent. Supereſt adhuc ut quasdam quæ circa mali hyſterici curationem occurrunt cautelas huic tractationi ſubjungamus, id quod in ſequenti faciemus paragrapho.

§. XI.

Primo autem omnium monendum mihi videtur, probe diſcernendas eſſe individuorum ægrotantium naturas, adeo ſæpe inter ſe differentes ut frequentiſſima conſtet experientia illa quæ ut plurimum in noſtro affectu præſentiſſimam & exoptatiſſimam ferunt opem nonnullis adeo contraria eſſe ut ſymptomatum potius inde experiantur exacerbationem. Sic aliquando nonnullæ reperiuntur fœminæ quæ graveolentium tam externum quam internum uſum nullo modo ferre poſſunt, qui tamen in quamplurimis hoc morbo ægrotantibus inſigni ſe commendat effectu. Aliis ſpirituoſa, & illa quæ vulgo in graviori ſyncope in auxilium vocari ſolent remedia nihil omnino adferunt levaminis, ſed potius ſola aquæ adſperſione ad ſe revocantur. Nec quidem unum idemque remedii genus quod ſemel in ægro profecit in alio tempore ipſi prodeſt. Non enim ubique & ſemper eadem partium nervoſarum eſt conditio & diſpoſitio. Id quod obſervamus a balneorum, fotuum, nervinorum calidiorum nec non anodynorum & opiatorum uſu. Interdum quoque & quidem imprimis quando affectus eſt hæreditarius, vel quando potiſſimum ab anomalia motuum quæ in conſuetudinem abiit provenit & ſuſtentatur, optima quælibet & huic malo tollendo alias ſatis idonea remedia parum vel om-

omnino nihil proficiunt, ſed potius a mutatione ætatis, aëris, vitæ generis atque victus illud exſpectandum eſt quod in remediis ex pharmaceutico fonte petitis fruſtra quæritur. Licet vero remedia quæ in ſuperioribus appoſuimus paragraphis tempore ſuo adhibita cauſis mali hyſterici tollendis ſatis ſint accommodata, ſunt tamen nihilominus circa rectum eorum uſum cautelæ quædam obſervandæ quarum jam recenſebimus præcipuas. Quod igitur venæ ſectionem attinet notandum eſt illam ſæpe quidem præſentaneam ferre opem, nonnumquam tamen eandem vel intempeſtive adhibitam, vel largiorem aut crebrius repetitam plurimum nocere. Sic poſt graves & largiores hæmorrhagias ubi corpus ſanguine & viribus exhauſtum eſt, nullum locum invenit ſanguinis miſſio, quippe quæ ſpasmos a vaſorum inanitione provenientes magis auget & exacerbat, congeſtionibus anſam præbet, vires peſſumdat & malum reddit pertinacius. Anodyna & illa quæ ſopiendis motibus ſpaſticis & convulſivis conveniunt non equidem utilitate ſua carent, dummodo non ante ſolutam plethoram & primarum viarum repurgationem exhibeantur. Summa vero in eorum uſu opus eſt circumſpectione & prudentia quoniam liberaliori manu propinata inſignem fibris debilitatem conciliando maximum inferunt damnum, neque nimium illorum uſui eſt fidendum, quippe ſpasmos equidem ad tempus egregie mitigant, neutiquam vero ad materiam lædentem removendam ſufficiunt. De ſalinis notandum eſt illa in ſubjectis tenerioris texturæ paulo largiori & juſto crebrius repetita doſi oblata ſæpe effectum magis noxium exſerere quam utilem. Stimulante enim ſuo principio ſenſibiles inteſtinorum fibras & reliquas partes membranaceas fortius irritant atque ſtricturas ſpaſticas hac ratione intendunt atque augent. Quapropter ſcopo alvum ſubducendi iis præferenda omnino videntur temperata balſamica quæ blanda ſimul gaudent virtute roborandi. Balneorum & pediluviorum ſingularis ad ſtricturas ſpaſticas relaxandas eſt efficacia, ſi vero paulo fuerint calidiora nimium quantum genus nervoſum debilitant & paroxysmos non raro iterum revocant atque exacerbant ideoque non niſi temperata adhiberi debent. Notandum

dum quoque eſt balnea & pediluvia dum aliquo modo humores commovent plethoricis eſſe infenſiſſima & hanc ob rationem ante illorum uſum nimiam ſanguinis copiam conveniente venæ ſectione ſubtrahi debere. De roborantibus pauca adhuc mihi ſuperſunt monenda. Quemadmodum maximus ex illorum uſu exſpectandus eſt fructus, ſi ad partes debilitatas reſtaurandas & ad præſcindendam recidivam cum judicio & prudentia porriguntur, ita e contrario longe maximum inferunt damnum quando ante ſpaſticorum motuum ceſſationem vel ſordibus impuris adhuc in primis viis hærentibus, item ante debite imminutam plethoram ejusmodi exhibentur remedia. Quippe enim cauſam morbi non tollunt & materiam lædentem ſi quæ adeſt non ſubtrahunt, ad tempus tantum aliquando nonnullam ſublevationis præbent ſpeciem, re vera autem vel recidivam, vel novum eumque ſæpe priori deteriorem morbum inducunt. Caute præſertim cum roborantibus eſt mercandum, quando neceſſitas talia ſubjectis valde imbecillibus vel exquiſitiore ſenſibilitate præditis exhibere jubet, quippe facillime ſpasmos ad quos ejusmodi homines valde ſunt proclives iterum revocant atque exacerbant. Hinc uti in omni remediorum genere, leniora & mitiora remedia ſemper activioribus præferenda ſunt, ita in præſenti caſu admodum hac cautione opus eſt, nec unquam ad martialia & roborantia fortiora eſt deſcendendum ubi blandiora qualia ſunt temperata balſamica ad ſcopum obtinendum ſufficere videntur.

§. XII.

His igitur excuſſis reſtat ut paucis mali hyſterici tradamus prognoſin. Conſtat vero in genere de affectione hyſterica, quod licet vulgo maximum incutere ſoleat terrorem, attamen per ſe raro ſit lethalis, niſi forte imperita & imprudenti tractatione exacerbata fuerit vel a gravibus animi commotionibus & notabilioribus in diæta & regimine vitiis incrementa ſumſerit, vel denique corpora invaſerit infirma & jam ante valetudinaria. Longe autem faciliorem adfectus noſter admittit ſanationem quando in junioribus occurrit ſubjectis ubi menſes

nondum penitus ceſſarunt, quam quidem in annoſioribus, interdum enim per largiorem ſudorem, per ſolam menſium ſuppreſſorum vel hæmorrhoidum eruptionem funditus tollitur. Pro bono & brevi ſubſecuturæ morbi ſolutionis ſigno habentur ſternutationes in ipſo paroxysmo ſupervenientes, item prodeuntes copioſi ructus, magnum quoque ex flatuum eruptione levamen percipiunt ægrotæ. Affectus hyſtericus quando ex hæreditaria provenit diſpoſitione remediis fruſtra oppugnatur, ſibi relictus ſub debito & conveniente regimine ſæpe ſua ſponte cum ætatis mutatione, imo nonnumquam inito conjugio evaneſcit. Pertinacius redditur malum noſtrum ubi vetuſtas acceſſit quo diutius enim durat & quo ſæpius recurrit eo magis chronica extimeſcenda ſunt pathemata, quæ ſæpius ipſi ſe jungere ſolent, ut viſcerum labes aut ſcirrhoſæ indurationes œdemata, hydrops, incongruæ ſanguinis per vomitum aut mictum eruptiones nec non paralytici & arthritici affectus. Notandum autem eſt de his afflictioni hyſtericæ ſupervenientibus affectibus, quod illis magis invaleſcentibus miteſcant pathemata hyſterica, ſimulac vero adhibentur topica promte iterum ad interiora recurrunt & ibi eo majorem exercent ſævitiem. Gravidis ſuperveniens noſter affectus dum abortum minitatur ſemper eſt periculoſior, perinde etiam puerperis ob facile inde provenientem lochiorum ſuppreſſionem. Quando malum ab uteri labe ex infelici abortu, difficili puerperio, aut molæ vel polypoſi concrementi in utero generatione contracta ſuos ducit natales, raro perfecte curatur, ſed admodum frequenter & facile ex leviſſima quacunque cauſa recurrit. Similiter quoque valde rebellis & diuturna obſervatur paſſio hyſterica, quando cum malo hypochondriaco ut ſæpius ex vitiis in diæta & regimine commiſſis fieri ſolet, conjungitur & complicatur. Quamvis vero ſæpius evenit ut hyſtericæ mortuarum inſtar, non quidem per horas ſed per integros ſæpe decumbant dies ne ullum quidem vitæ ſignum edentes, ita ut nullus quoad ſenſus amplius ſuperſtes eſſe videatur calor, nullus pulſus nullaque reſpiratio; attamen cum plurima proſtent exempla ejusmodi ægrotas pro defunctis habitas & ſæpe jam elatas & ſepultas poſt ſatis notabile temporis ſpatium iterum ad ſe rediſſe,

diſſe, non ſtatim omnis prorſus abjicienda eſt ſpes ſed potius tentandum num per crebriorem & continuatum convenientium auxiliorum uſum excitari poſſint. Quod ſi autem lethali eventu terminatur paſſio hyſterica, tunc mors vel apoplectico vel epileptico contingit inſultu.

§. XIII.

Antequam vero tractationi huic finem imponam, mentionem adhuc faciam morborum quorundam qui cum noſtro quoad affligendi modum maximam habent affinitatem, revera autem magnopere ab illo differunt & hinc plane diverſam expoſcunt medicationem. Sic dirus noſter affectus multa ſæpe cum paſſionibus nephriticis communia habet ſymptomata, adeoque nonnunquam accurate calculum mentitur, ut is qui non exquiſitam habet rationem pathematum morbo noſtro peculiarium, qualia ſunt difficilis & intercepta reſpiratio, ſuffocatio fauciumque ſtrangulatio nec non animi deliquia, vix certus eſſe poſſit utrum malum ab utero an a calculo proveniat. Non raro quoque ſpasmi uterini veſicam urinariam ob ejus viciniam & arctiſſimum cum utero conſenſum infeſtantes, ſphincterem veſicæ conſtringunt & urinæ exitum præcludunt, non ſecus ac ſi calculus meatum urinarium obſtrueret cum tamen nullus omnino adſit. Eoque propius ſpasmi uterini ad veſicam propagati ad calculi accedunt genium, dum fere ſemper moleſtiſſimo illo & calculoſis adeo familiari tenesmo ſtipati ſe oſtendunt. Præter vero illa quæ paroxysmum hyſtericum a ſpasmis ex calculo provenientibus diſtinguunt ſigna, aliud inſuper quo hunc affectum ab hyſterico dignoſcere poſſumus diſcrimen nobis exhibet conditio urinæ, quæ in hyſtericis clara & limpida prodit, a calculoſis vero tenuis alba & turbida excernitur cum ſedimento viſcido lutoſo & fere argillaceo, ſicut etiam in nephriticis craſſior ſabuloſa roſei vel lateritii coloris imo aliquando intenſe rubicunda eſſe ſolet. Non abſimile porro paſſioni hyſtericæ malum interdum conſtituit rheumatismus ſcorbuticus, qui vagis & ſpaſticis cruciatibus nunc hanc vel illam partem externam obſidentibns, nunc ad

interiora recurrentibus ægros mirandum in modum divexat & potiora ſæpe morbi hyſterici imitatur ſymptomata. Cum vero potiſſimum a ſordibus impuris acribus & bilioſis in primis viis ſtabulantibus & hinc inquinatis humoribus originem ducit hoc malum, remediis antihyſtericis minime cedit ſed diverſam & ſingularem expoſcit medicationem. Interdum etiam varii obſervantur affectus ſpasmodici vagi ex ſola verminoſa in corpore hærente colluvie. Ingrati enim tales hoſpites vel teneras & ſenſibiles inteſtinorum membranas arrodendo & vellicando torminoſos atque ſtrangulatorios excitant affectus pathematum hyſtericorum ſcenam exquiſite ſæpius æmulantes, vel mortui & in corruptionem abeuntes acres cauſticos & putridos emittunt vapores, qui in humorum maſſam abrepti illam totam corrumpunt & hinc graviſſimos univerſo ſyſtemati nervoſo inducunt ſpasmos ſub eadem interdum ſub qua uterina paſſio ſuam tragœdiam ludere ſolet forma ſe manifeſtantes. Sunt & alii adhuc affectus qui itidem nonnunquam ſatis accurate noſtri referunt genium, ſed hoſce appoſuiſſe ſufficiat ex quibus ſatis liquet quam difficile aliquando in morbo noſtro ſit medentis judicium & quanta ſæpe opus ſit cura & ſolicitudine ut ſymptomata hyſterica ab aliis quos non raro æmulantur morbis rite dignoſcantur.

§. XIV.

Multa equidem adhuc ſupereſſent de morbo noſtro dicenda, & pluribus forte voluminibus conſcribendis ampliſſima ſuppeteret materies ſi quis ſexcentas illas ærumnas & innumeras iſtas calamitates quarum auctorem eſſe uterum perquam ſcite ait Democritus in epiſtola ad Hippocratem depingere & curioſius deſcribere atque omnia quæ de iisdem commemoranda forent exhaurire vellet, attamen cum meus tantummodo fuit ſcopus ut brevem ac concinnam mali hyſterici traderem theoriam & curationem potiora atque præcipua quæ circa hunc morbum notanda mihi videbantur hiſce pagellis indicaſſe ſufficiat.

FINIS.

VIRO

GENEROSO ET *DOCTISSIMO*

PETRO, SAMUELI DE CHAUFEPIÉ,

MEDICINÆ DOCTORANDO DIGNISSIMO

SUMMOS IN GALENICA ARTE HONORES GRATULATUR

DUBIAMQUE IN POSTERUM PRÆSENTIAM DEPLORABUNDUS

AMICISSIME ACCINIT

CHRISTIANUS PHILIPPUS WERNE,

OSNABRUGENSIS

MED. DDUS ET OPPONENS.

Q*uæ*, FORTUNA! *tuam rapit inconſtantia mentem?*
Ut, quæ nunc longum mea ſunt, maleſida repente
Diripias? aſt non argentum, aut æra, vel aurum;
Sed corpus ſeparans, ut Barbara, ſurripis omne
Dimidium noſtri. . . . Sed num ſuccenſeo digno
Jure Tibi? . . . Ignoſcas, rogo te! furor abripit omnem

Mentem: Munifica es, pro ſcommate gratia danda;
Laurigerum Noſtro dum Phœbum jungis Oreſti,
Et ſuffers hominem Muſarum Numine plenum
Subſtituisque Deum . . . tamen at ſunt gaudia vana!
Ludit adhuc ſors, inſtar apis, dum mella reponit
Spicula dans auget fundendo mella dolores.
Nam primùm, quo non ſupereſt mihi Charior alter
Sæva rapit Niſum; Deîn Phœbum Numine clarum
Pœonio; ſic infigit duo vulnera cordi.
Neſcio, quodne magis cruciet: ſed nonne ſecundum
Gaudia magna parit? Dum Tantus in arte medendi
CHAUFEPIE′ *evadit Noſter, Natusque fidelis*
Dum redit in Patriam, ſpes exſpectata! colendam:
Ergo lætabor, non id reputavero vulnus,
Quod Te Doctorem videam diſcedere; namque
Invidiſſe ſcelus foret Ægrotisque TIBI*que*
O! mihi dilectos inter PARS PRIMA *ſodales!*
Aſt alius ſupereſt dolor aut ſi malis hic idem:
Tantus Amicus abit parvo junctiſſimus uſu.
Hoc angit, cruciat, torquet, mea Pectora findit,
Pectora juncta fide Theſea. Triſtia miſcet
Sic Fortuna jocis: Veniat jam Doctus Apollo,
An ſuper id lacrymas, ſuper hæc num Gaudia fundam,
Dicat, nam certant alterno Gaudia luctu.
Quis levet arte malum hoc? Quid quæro? Noſter Amicus.
Nonne manus geſtas medicas? Es vulneris Author,

Vul-

Vulneris, eu mirum! es Medicus, primamque medelam
Illuſtrisque Artis ſpecimen das corpore noſtro.
Namque duo validi effectus cataplasmata Cordi
Imponis noſtro. Sunt: Diſceptatio Doctam
Qua decoraſti Halam, deîn Diſſertatio præſens,
Quæ ſimul eſt præſervativum oblivia tollens
Dulcis amicitiæ, hæc ſunt Pharmaca grata Dolorum,
Quos mihi Diſceſſus Tuus adfert, FIDE SODALIS!
Præſentemque mihi Te ſiſtent usque remotum,
Atque meo cordi infigent hæc altius imo
Illud amicitiæ Sanctum & Venerabile Nomen
Chauſepié. . . .

Rarum Tanti eſt habuiſſe Patroclum!

Dabam. Lugduni in Batavis
e Muſeo
d. XXV. Juny
MDCCLII.